

Alexander Georgievič Akseňonok*

Zahraničná politika Ruska v novom tisícročí

Zmeny, ktoré nastali vo svete na konci 80. a začiatku 90. rokov, vyvolali rozporuplné tendencie. Na jednej strane sa od základu zmenili podmienky rozvoja medzinárodných vzťahov. Otvorili sa perspektívy ich globálnej transformácie cestou všeobecného zavádzania demokratických noriem a civilizovaných pravidiel uplatňovania svetovej politiky. Na druhej strane sa objavili nové výzvy a globálne hrozby. Sú to lokálne a regionálne ozbrojené konflikty, humanitárne krízy, etnický separatizmus, medzinárodný terorizmus a kriminalita, obchod s drogami, negatívne následky globalizácie atď.

---

* *Alexander Georgievič Akseňonok; mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Ruskej federácie v Slovenskej republike*

Za posledných desať rokov sa Rusko stalo neodňateľnou súčasťou svetového spoločenstva a jeho hospodárstvo súčasťou svetového trhu. Zmenila sa podstata ruskej štátnosti aj ruského politického zriadenia. Ruskí lídri – demokrati prvej vlny – sa naivne a romanticky domnievali, že to úplne stačí na to, aby boli pochopení svetom, aby Rusku zaručili bezpečnosť a lepší život jeho občanom. K tomu však nedošlo.

Uplynulých 10 rokov dokumentovali, ako je ťažké reformovať hospodárstvo, vybudovať občiansku spoločnosť a demokratické inštitúcie a zároveň zabezpečiť vlastné národné záujmy. Posledné dva roky boli dobou bolestného rozmyšľania a ostrých spoločenských diskusií.

Prezidentské voľby v marci 2000 a víťazstvo V. Putina potvrdili snahu všetkých vrstiev ruskej spoločnosti o obnovu tak vnútornej, ako aj zahraničnej politiky štátu. Skončila sa „Jelcinova doba“, krajina si zvolila nového, mladého a dynamického lídra. V súvislosti s tým si mnohí zahraniční analytici a experti kladú otázku: zmení sa politika Ruska na medzinárodnom dejisku, a aké nové aspekty sa objavia v jeho zahraničnopolitickej činnosti? Záujem, s ktorým v zahraničí sledujú postupy ruského prezidenta, je celkom zákonitý.

Upadá do minulosti doba spontánnych výrokov, politika neuvážených krokov a nepremyslených sľubov. Do popredia sa dostáva konceptualita a realizmus v stratégii rozvoja Ruska a určenia jeho miesta vo svete, dôslednosť a pragmatizmus v presadzovaní zahraničnopolitických a zahraničnoekonomických záujmov krajiny. Závažným medzníkom na tejto ceste bolo schválenie novely koncepcie národnej bezpečnosti a zahraničnej politiky, vojenskej doktríny Ruska, príprava komplexnej stratégie rozvoja do roku 2010. Tieto dokumenty obsahujú analýzu zmien prebiehajúcich v našej krajine a na medzinárodnom dejisku, odhaľujú niektoré vnútorné a vonkajšie hrozby pre bezpečnosť ruského štátu a navrhujú súhrn opatrení na zabezpečenie priaznivých podmienok pre vnútropolitický rozvoj v novom tisícročí. A hoci sa v nich uznáva, že určujúcimi sú vnútorné hrozby pre národnú bezpečnosť, Rusko musí riešiť svoje problémy vo veľmi zložitej zahraničnopolitickej situácii.

S polutovaním musíme konštatovať, že v medzinárodných vzťahoch pozoruhodne vzrastá úloha sily. Úzka skupina krajín sa pokúša zmeniť existujúci systém medzinárodnej bezpečnosti. Očividným dôkazom toho je pretrvávajúce bombardovanie Iraku, a, najmä, ozbrojená agresia krajín NATO proti zvrchovanej Juhoslávii. Ak siahneme nie po slovách, ale po faktoch, jednoznačne zistíme, že kosovský uzol bol zvolený ako model na exhibičné nacvičenie „natocentrickej“ koncepcie svetového zriadenia, v súlade s kto-

rou, napriek všeobecne uznávaným normám medzinárodného práva, skupina krajín si prisvojila právo pomocou sily vnucovať svoju vôľu s tým nesúhlasiacemu svetovému spoločenstvu. Bol zahrnutý celý povojnový systém riešenia medzinárodných konfliktov, ignorovaná OSN so všetkými jej štruktúrami, „mimo hry“ sa ocitla aj OBSE.

S cieľom odvrátiť pozornosť od týchto akcií Severoatlantická aliancia prijala novú strategickú koncepciu, podľa ktorej sa podstatne rozširuje takzvané pásmo zodpovednosti a deklaruje sa právo na prijatie rozhodnutí mimo existujúcich štruktúr OSN. Začali sa presadzovať teórie „obmedzenej suverenity“ a „humanitárnej intervencie“. Výsledkom týchto nepremyslených akcií však nebolo prekonanie balkánskej krízy, ale jej rozšírenie. V Kosove sa pritom situácia zhoršuje, silnejú tendencie k vyčleneniu tohto kraja zo zloženia Zväzovej republiky Juhoslávie.

Bombardovaním Juhoslávie sa poškodili základné princípy právneho poriadku a medzinárodnej stability, spochybnila sa Charta OSN. Vo svete začali opäť hovoriť o nevyhnutnosti upevnenia obranyschopnosti cestou urýchleného dozbrojovania. Vznikajúca dôvera medzi Ruskom a NATO bola významne poškodená.

Na druhej strane, stále väčšiu podporu vo svete si získava myšlienka, že pevným základom stability môže byť iba viacpólový svet, v ktorom by sa prísne rešpektovalo medzinárodné právo. Veľmi závažnú úlohu v tom majú zohrať OSN a Rada bezpečnosti. Rusko, ako stály člen Rady bezpečnosti OSN, upevňovalo a bude upevňovať autoritu tejto organizácie. Pokladáme to za jednu z ústredných úloh, pred ktorými stojí medzinárodné spoločenstvo na nadchádzajúcom summite tisícročia.

Ďalším znepokojujúcim faktorom je prejavujúca sa tendencia rozchádzania sa politikov Ruska a USA v oblasti odzbrojenia a kontroly nad zbraňami. Zatiaľ čo v Rusku po siedmich rokoch ťažkých vnútropolitických bojov Federálne zhromaždenie ratifikovalo Zmluvu *START-2* a dohody o zastavení jadrových skúšok, Spojené štáty prichádzajú s plánmi na vytvorenie národného systému protiraketovej obrany, čo je zakázané platnou *Zmluvou o protiraketovej obrane* z roku 1972. Vytváranie takéhoto systému súvisí s vojenským využitím vesmíru a jeho militarizáciou, čo nepochybne privedie k porušeniu strategickkej stability.

Celý súčasný systém dohôd v oblasti kontroly nad zbraňami je veľmi zložitou a pomerne krehkou konštrukciou. Stačí uvoľniť jeden z jej kľúčových prvkov, aby sa celý systém zrútil. V podmienkach svetovej globalizácie súvislosť medzi prvkami viacnásobne vzrastá. Preto zničenie *Zmluvy o protiraketovej obrane* fakticky privedie k podkopaniu celého komplexu odzbro-

jovacích dohôd, ktoré sa vytvárali v priebehu posledných 30 rokov. O to viac vzrastá aj hrozba narušenia režimov nešírenia jadrových a ďalších druhov zbraní hromadného ničenia a prostriedkov ich prísunu. A to vôbec nie z iniciatívy Ruska, a, dokonca, možno ani nie v Rusku.

Dúfajme, že v amerických oficiálnych kruhoch zvíťazí zdravý úsudok a triezve hodnotenie procesov prebiehajúcich vo svete. Je očividné, že chvíľkové výhody z odstúpenia zo Zmluvy o protiraketových zbraniach nenahradia totálne zničenie medzinárodného systému obmedzenia a zníženia strategických zbraní. Rusko spolu s ďalšími krajinami hľadá a nájde adekvátne riešenia, zakladané na rovnováhe strategických záujmov.

Zároveň, vzhľadom na vyhlásenie Spojených štátov o vzniku hrozby pre ich bezpečnosť zo strany ázijsko-tichomorského regiónu, Moskva navrhla cestu kolektívneho východiska z tejto situácie, alternatívnu zničeniu Zmluvy o protiraketovej obrane. Ruský program predpokladá neodkladné začatie rokovaní o START-3 za účelom ďalšieho podstatného zníženia úrovne jadrovej munície, spoločné rokovania o možnostiach spolupráce v oblasti nestrategickej protiraketovej obrany, posúdenie prípadných vojenských hrozieb a spoločných riešení zameraných na ich lokalizáciu. Rusko je pripravené spolu s Američanmi posudzovať upevnenie režimu nešírenia zbraní hromadného ničenia a dvojstranne dohodnúť plán realizácie koncepcie globálnej kontroly nad raketami a raketovými technológiami. Realizácia tohto plánu by umožnila, tak povediac, „nehojdať čln“, ale upevniť medzinárodnú stabilitu, čo zodpovedá bezpečnostným záujmom všetkých krajín.

Logickým pokračovaním ruskej myšlienky o širokej medzinárodnej spolupráci pri udržiavaní stability vo svete sa stal náš najnovší návrh o vytvorení celoeurópskeho systému nestrategickej protiraketovej obrany. Cieľom návrhu je upevnenie európskej regionálnej stability cestou spoločného odporu voči šíreniu rakiet a neutralizácii potenciálnych hrozieb pre všetky európske krajiny vrátane Ruska. Sme pripravení na konkrétne rokovania so západoeurópskymi partnermi pri spoločnej príprave koncepcie celoeurópskej nestrategickej protiraketovej obrany, postupov jej vývoja a rozmiestenia. Medzi nami navrhované opatrenia patrí uskutočnenie spoločných cvičení štábov, spoločné vytvorenie celoeurópskeho multilaterálneho Centra informovania o štartoch rakiet, uskutočnenie spoločných výskumov v tejto oblasti a, dokonca, vytvorenie európskych útvarov nestrategickej protiraketovej obrany pre spoločné alebo koordinované akcie zamerané na ochranu mierových síl a civilného obyvateľstva na európskom kontinente.

Spolu s rozvojom mechanizmov spolupráce s USA a európskymi štátmi na dvojstrannom základe sa Rusko zameriava na rozmrazenie mnohých as-

pektov spolupráce s NATO po etapách. Podstatou tohto dialógu je zachovanie základného aktu Rusko-NATO. Na zasadaní Spoločnej stálej rady Rusko-NATO, ktoré sa konalo dňa 24. mája tohto roku vo Florencii, za účasti ruského ministra zahraničných vecí I. Ivanova, bolo prijaté rozhodnutie o rozšírení sféry činnosti Spoločnej stálej rady a začatí rokovaní o otvorení informačného strediska NATO v Moskve. Vo vystúpeniach väčšiny ministrov sa zdôrazňovala závažnosť spolupráce NATO a Ruska ako kľúčového článku architektúry európskej bezpečnosti. Súhlasíme s takýmto prístupom a sme pripravení ho zrealizovať v praxi na základe rovnoprávnosti a vzájomného nepoškodzovania.

Znepokojuje aj skutočnosť, že ešte stále necítia adekvátne praktické kroky zo strany niektorých západných štátov v oblasti prekonania následkov „studenej vojny“. V niektorých prípadoch postoj Západu dokumentuje jeho snahu odsunúť Rusko na okraj svetových procesov. Ak zostaneme realisti a budeme objektívne hodnotiť dnešnú situáciu, a nie vyhlásenia o zámeroch (zámery sa predsa môžu zmeniť), pochopíme, prečo Rusko začalo pochybovať o bezpečnosti svojich západných hraníc. Ďalším dôkazom toho je aj zvýšená agresivita voči Rusku zo strany niektorých nových členov Aliancie a uchádzačov o členstvo. Príkladom sú nedávne udalosti v rusko-poľských vzťahoch, hrubé protiruské výroky zo strany Litvy a Lotyšska.

Patrí sem aj neochota Západu pustiť Rusko na svetové trhy, snaha prideliť mu úlohu surovinového prívěsku vyspelých krajín. Napriek verbálnym ubezpečeniam o podpore reforiem, voči ruským vývozcom platí 99 antidampinových a ďalších obmedzovacích procedúr na celom svete. Rusko nebolo doposiaľ uznané za krajinu s trhovým hospodárstvom a jeho pripojenie k Svetovej obchodnej organizácii sa podmieňuje diskriminačnými obmedzeniami. Rastie snaha niektorých krajín podmieniť poskytnutie úverov Rusku splnením určitých politických požiadaviek. Preto sa pre ruskú zahraničnú politiku stáva prvoradou rozhodná ochrana hospodárskych záujmov krajiny a aktívna podpora našich podnikateľov v zahraničí. Na to je zameraná činnosť našej diplomacie. Rusko nehodlá budovať ekonomiku uzavretého typu a izolovať sa od vonkajšieho sveta, ale bude rozhodne uskutočňovať politiku ďalšej integrácie do systému svetových hospodárskych vzťahov. Zároveň nie je tajomstvom, že jednou z priorít ruskej ekonomickej politiky je zníženie jej zahraničnoekonomickej závislosti.

Udalosti posledných rokov nasvedčujú tomu, že Rusko musí čeliť krutému nepriateľovi snažiacemu sa destabilizovať situáciu na celom svete – medzinárodnému terorizmu. Na území Ruska dochádza k nevídanému rastu aktivity teroristických organizácií, ktoré tu nacvičujú svoje ďalekosiahle stra-

tegické plány. Situácia na Severnom Kaukaze demonštrovala celému svetovému spoločenstvu, aká hrozba vychádza z tohto regiónu pre medzinárodnú bezpečnosť. Je nutné poukázať na o chybný postoj predchádzajúceho ruského vedenia, ktoré umožnilo uchvátiť moc v Čečensku agresívnym separatistom, ktorí nastolili v republike režim svojvôle a nezákonnosti. V dôsledku toho Čečensko na niekoľko rokov fakticky vypadlo zo sféry pôsobnosti ruskej legislatívy, ale aj akýchkoľvek princípov a noriem civilizovanej spoločnosti. Hospodárstvo bolo úplne zdevastované, nezamestnanosť – totálna. Na bežnom poriadku boli ozbrojené lúpeže, vraždy, verejné popravy a hromadné zadržávanie rukojemníkov vrátane cudzích štátnych príslušníkov, otrocká práca a obchodovanie s ľuďmi.

Medzinárodný terorizmus vytvoril na území Republiky mohutné nástupišče na realizáciu svojich expanzionistických plánov. V zložení dvadsaťtisícovej armády čečenských teroristov bojovalo veľa žoldnierov zo zahraničia, ktorí si získali skúsenosti zo všetkých krízových oblastí v minulých rokoch a absolvovalo výcviky vo vojenských táboroch v zahraničí. Aj štátna administratíva USA jednoznačne uznáva, že čečenský teroristi dostávajú podporu „od zahraničných mudžahídov úzko spojených s islamskými extrémistami z krajín Blízkeho východu, Južnej a Strednej Ázie vrátane Usama ben Ladína“. Ozbrojený vpád teroristov z územia Čečenska do susedného Dagestanu, výbuchy v obytných domoch v Moskve a ďalších mestách zreteľne demonštrovali celému svetu, že Rusko sa ocitlo na prednej línii boja proti medzinárodnému terorizmu. Rozhodná línia federálnych úradov na likvidáciu tohto ohniska napätia si získala bezvýhradnú podporu obyvateľstva mojej krajiny.

Žiaľ, zďaleka nie vo všetkých štátoch si uvedomujú, že uskutočňovaním antiteroristickej operácie v Čečensku vstúpilo Rusko do boja proti terorizmu na svojom území v záujme celého sveta, v prvom rade v záujme stability a bezpečnosti v Európe. Ozývajú sa hlasy, ktoré žiadajú „skrotiť“ Rusko, prinútiť ho prísť na kompromisy s extrémistami, vyhrážajú sa uplatnením rôznych sankcií, vylúčením z medzinárodných inštitúcií. Ale všetky tieto opatrenia sú prinajmenšom antiproduktívne. Najrozumnejším prístupom je objektívne hodnotenie situácie v Čečensku, čestný a konštruktívny dialóg, a nie zastaralé heslá z čias „studenej vojny“, ktoré vyzývajú potrestať našu krajinu, odlúčiť ju od Európy.

Ruský ľud spája s príchodom V. Putina do Kremľa veľké nádeje. Nový dynamický štýl riadenia, rozhodné presadzovanie štátnych záujmov na všetkých úrovniach, realizmus a zároveň rozsah úloh, pred ktorými stojí krajina, nám dodávajú istotu, že Rusko zaujme dôstojné miesto v svetovom historickom procese.